

Jerzy Wilga

MUZEUM ROMANTYZMU W OPINOGÓRZE
FUNKCJE I ZASIĘG PRZESTRZENNY

LE MUSÉE DE ROMANTISME À OPINOGÓRA
SES FONCTIONS ET SON RAYON D'ACTION

W opracowaniu podjęto próbę ustalenia roli Muzeum Romantyzmu w Opinogórze w ruchu turystycznym w Polsce. Praca ma za zadanie sprawdzenie, czy zabytek kultury, jakim jest opinogórski zamek Krasińskich może stać się punktem docelowym krajowego i zagranicznego ruchu turystycznego.

Wybór Opinogóry jest o tyle reprezentatywny, iż ze względu na swoje położenie w województwie ciechanowskim, z dala od głównych tras przelotowych, wizyta w tym obiekcie wymaga celowego, specjalnie organizowanego wyjazdu.

Muzeum Romantyzmu zorganizowane zostało staraniem władz lokalnych w części dawnej Ordynacji Krasińskich, obejmującej neogotycki zamek, podworski park krajobrazowy oraz częściowo kościół z cmentarzem. Podstawowe zbiory zgromadzono w zamku, który stał się siedzibą muzeum, oddając charakter i klimat epoki. Uroczyste otwarcie muzeum nastąpiło 20 maja 1961 r.; było to kolejne 208 muzeum otwarte w PRL, a ósme w dawnym województwie warszawskim.

Do funkcji muzeum romantyzmu predysponują Opinogórę liczne pamiątki związane z życiem i twórczością jednego z wielkiej trójki polskich poetów romantycznych — Zygmunta Krasińskiego (1812—1859). Ten wielki poeta pisarz dramatyczny i powieściopisarz spędził tu najpiękniejsze lata swojej młodości, co znalazło swoje odbicie w jego twórczości, m. in. w powieści historycznej *Władysław Herman i dwór jego* (1830) oraz w romantycznym dramacie metafizycznym *Nie-Boska komedia* (1835).

Zamek, w którym zgromadzono podstawowe zbiory muzealne wybudowany został w stylu neogotyckim jako prezent ślubny ojca poety, Wincentego Krasińskiego, dla syna. Uroczyste przyjęcie pałacu przez Zygmunta i jego małżonkę nastąpiło 19 sierpnia 1843 r. podczas uczy weselnej.

We wnętrzu zamku mieści się stała ekspozycja Muzeum Romantyzmu, będąca jedyną tego typu placówką w kraju. Zbiory dotyczą trzech zasadniczych tematów. Są to: obiekty i eksponaty związane z Zygmuntem Krasińskim (głównie malarstwo), pamiątki napoleońskie

nawiązujące do Wincentego Krasińskiego, fundatora, a zarazem, dowódcy pułku lekkokonnego, słynnego m. in. z bitwy pod Samosierrą, oraz kolekcje drobiazgów z epoki romantyzmu (fajki, tabakiery, bilety wizytowe, guziki, wachlarze itp.).

Całość ekspozycji uzupełniają meble, dywany, porcelana, żyrandole, świeczniki i zegary, dzięki którym zachowany został charakter mieszkalny wnętrza.

Zamek otoczony jest parkiem podworskim o powierzchni 21 ha i bardzo zróżnicowanym ukształtowaniu terenu. Początki parku sięgają pierwszej połowy XIX w., a jego przebudowa w stylu romantyczno-krajobrazowym nastąpiła ok. 1895 r. za sprawą znakomitych architektów i ogrodników Waleriana Kronenberga i Franciszka Szaniora. W parku rośnie obecnie 27 gatunków i odmian drzew.

Trzecim elementem wchodzącym częściowo w skład omawianego kompleksu Muzeum Romantyzmu jest neoklasycyzycki kościół z pobliskim cmentarzem. Najcenniejszym elementem wnętrza kościoła jest rzeźba nagrobkowa Marii Krasińskiej — matki Zygmunta. Wykonana ona została w 1841 r. przez włoskiego artystę Luigi Pampalloniego, zgodnie z projektem poety. W podziemiach kościoła w murowanych katakumbach zamkniętych imiennymi tablicami znajdują się prochy Zygmunta Krasińskiego oraz jego przodków (z lewej strony) i potomków (z prawej).

W sąsiedztwie kościoła, na skraju parku, znajduje się cmentarz, na którym m. in. pochowano najwierniejszych towarzyszy broni generała Wincentego Krasińskiego. Znajduje się tu m. in. grób kpt. Stanisława Dunin-Wąsowicza, adiutanta generała, a także barona cesarstwa Franciszka Girardot, lekarza pułku lekkokonnych szwoleżerów. Cechami orientalnymi zwraca uwagę grób nauczyciela Zygmunta Krasińskiego, Włocha, księdza Alojzego Chiariniego, twórcy katedry orientalistyki na Uniwersytecie Warszawskim.

Pojemność pomieszczeń muzealnych w zamku jest niewielka, znajduje się tam 12 sal o łącznej powierzchni 233 m². Powoduje to, iż jednorazowo może być oprowadzana tylko jedna 45 osobowa grupa. Łącznie z parkiem i kościołem mogą natomiast kontynuować zwiedzanie trzy grupy.

Pierwszy rok w działalności muzeum odznaczał się niewielkim napływem zwiedzających. W okresie od maja (otwarcie muzeum nastąpiło 20 maja) do grudnia 1961 r. odwiedziło ten obiekt łącznie 4868 osób, w tym 842 osoby indywidualnie i 4026 osób zorganizowanych w wycieczki. Przebywające w tym roku wycieczki pochodziły w całości z obszarów byłego województwa warszawskiego i ze stolicy. Nasilenie odwiedzin indywidualnych wystąpiło w czerwcu, lipcu i sierpniu. Początkowo przeważali mieszkańcy Opinogóry i Ciechanowa, a od lipca

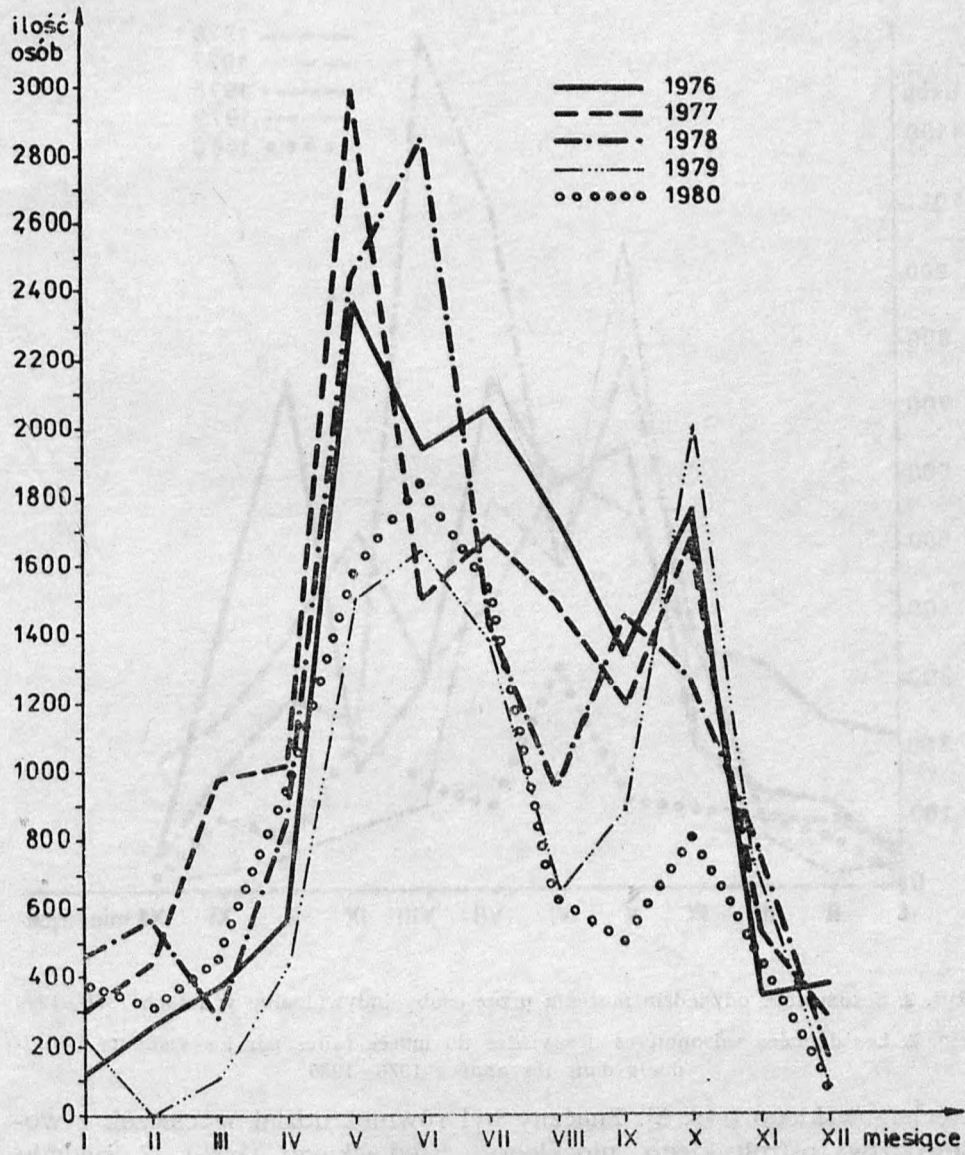
zaczęli przybywać licznie indywidualni turyści z całej prawie Polski, świadcząc o rozszerzającym się zainteresowaniu tym obiektem.

Bardzo interesujących wniosków dostarcza analiza globalnej frekwencji w muzeum opinogórskim, przeprowadzona w okresie dwudziestu lat, tzn. od uruchomienia tego obiektu po rok 1980. Po pierwszym, niepełnym roku 1961, w kolejnym 1962 r. nastąpiła „eksplozja” zwiedzających, przybyło ich do Opinogóry ponad 11 tys. osób. Jest to wyrazem zainteresowania nowym obiektem oraz tematyką tego muzeum. Ten motyw nowości szybko jednak przeminął i w następnych kilku latach muzeum opinogórskie odwiedziło znacznie mniej turystów. Przykładowo w latach 1963 i 1965 przybywało tam po ok. 7,5 tys. zwiedzających, a w latach 1964 i 1966 po 8,5 tys. Po raz drugi i tym razem na trwałe liczbę 11 tys. odwiedzających osiąga muzeum w 1970 r., od którego to roku liczba turystów systematycznie wzrasta. Kulminacja frekwencji nastąpiła w 1975 r., kiedy to liczba turystów przekroczyła 20 tys. osób (20 893). Lata następne odznaczają się spadkiem liczby odwiedzających do poziomu 15 tys. w 1980 r. Przeprowadzona analiza bardzo wyraźnie wskazuje na występowanie pewnych faz w zainteresowaniach określonymi zbiorami muzealnymi, z których pierwsza związana jest z pojawieniem się na mapie nowego obiektu.

Niezależnie od wahań ogólnej frekwencji, w dłuższym okresie czasu, odwiedziny muzeum w skali każdego roku odznaczają się wyraźną sezonowością. Jest ona odmienna dla wycieczek i dla zwiedzających muzeum indywidualnie. Ruch wycieczkowy (rys. 1) wykazuje dwa wyraźne szczyty przyjazdów; jeden występuje w miesiącach maj-czerwiec, drugi, mniejszy i krótszy, w październiku. Oba te szczyty powodują wycieczki szkolne, które każdego roku stanowią ok. 60% ogółu wycieczek odwiedzających muzeum. Dotyczy to głównie młodzieży szkół średnich, która przybywa masowo do muzeum w okresie matur (maj-czerwiec) lub jesienią po rozpoczęciu nauki w nowym roku szkolnym. Wizyty te związane są często z realizacją programów szkolnych, a zwłaszcza bliższym poznaniem postaci Zygmunta Krasińskiego.

Bardziej himeryczny rozkład w okresie różnych lat mają indywidualne przyjazdy osób odwiedzających muzeum opinogórskie (rys. 2). W poszczególnych latach szczyt tego ruchu był ruchomy i obejmował miesiące od maja do października. Wyraźniejszy i dłuższy bywa dla tego ruchu sezon martwy, który przypada na miesiące jesienne i zimowe — od listopada po kwiecień.

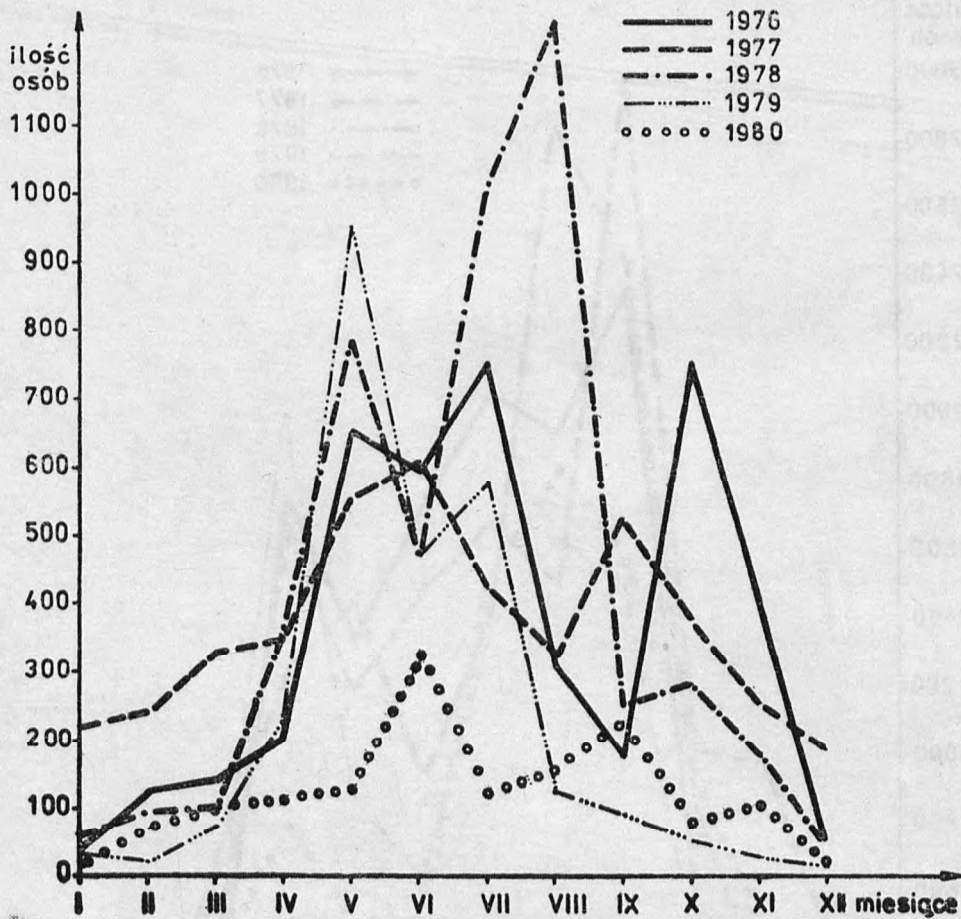
Rangę i znaczenie Muzeum Romantycznego w Opinogórze wyznacza zasięg przestrzenny miejsc zamieszkania odwiedzających ten obiekt. Szczegółowe badania tego zagadnienia przeprowadzono dla okresu sześciu lat (1975—1980) i objęły one tylko ruch wycieczkowy. W okresie

Rys. 1. Sezonowość odwiedzin muzeum przez wycieczki w latach 1976—1980

Fig. 1. Les données saisonnières des visites du musée faites par les groupes d'excursionnistes dans les années 1976—1980

tym odwiedziło Opinogórę 1814 wycieczek, których uczestnicy w 71% pochodzili z najbliższych obszarów, tzn. z województw stołecznego oraz

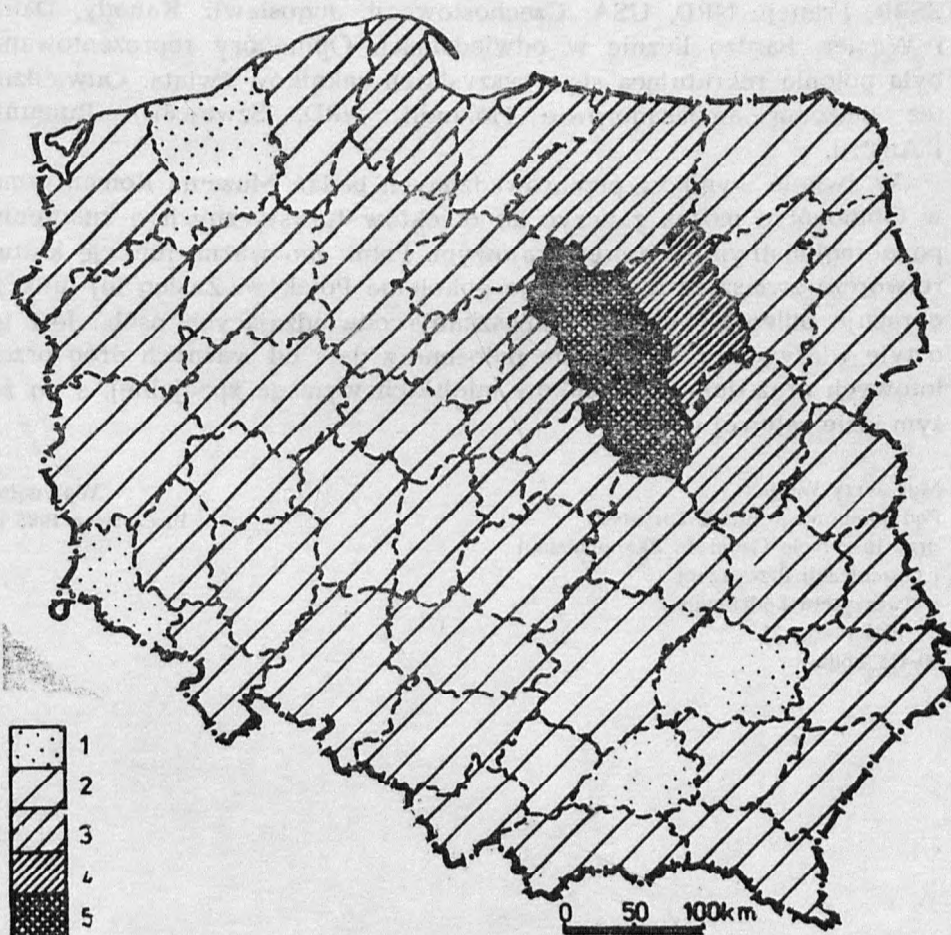

Rys. 2. Sezonowość odwiedzin muzeum przez osoby indywidualne w latach 1976—1980

Fig. 2. Les données saisonnières des visites du musée faites par les visiteurs individuels dans les années 1976—1980

ciechanowskiego (rys. 3). Znaczny był również udział wycieczek z województw: ostrołęckiego, płockiego i siedleckiego (14%). Z siedmiu województw przybywało w okresie badanych sześciu lat od 11 do 35 wycieczek, a trzydzieści dwa województwa zaznaczyły zainteresowanie muzeum opinogórskim organizacją od 1 do 10 wycieczek. Tylko cztery — na ogólną liczbę 49 województw w Polsce — nie zorganizowało w tym okresie ani jednej wycieczki do Opinogóry. Są to peryferyjnie usytuowane województwa koszalińskie i jeleniogórskie oraz województwa tarnobrzeskie i tarnowskie. W księdze pamiątkowej muzeum znaj-

duże się jednak ślady pobytu w Opinogórze indywidualnych turystów z tych województw.

Rys. 3. Zasięg przestrzenny oddziaływania muzeum w Opinogórze w latach 1975—1980 (w oparciu o ruch wycieczek)

1 — brak wycieczek, 2 — poniżej 1% wszystkich wycieczek, 3 — 1,1—5% wszystkich wycieczek
4 — 5,1—25% wszystkich wycieczek, 5 — powyżej 25% wszystkich wycieczek

Fig. 3. La rayon d'action du musée à Opinogóra dans les années 1975—1980 (selon le mouvement des excursions)

1 — le manque d'excursions, 2 — au-dessous de 1% de toutes les excursions, 3 — 1,1—5% de toutes les excursions, 4 — 5,1—25% de toutes les excursions, 5 — au dessus de 25% de toutes les excursions

Ruch turystyczny w muzeum opinogórskim nie ograniczał się tylko do turystów krajowych. Już w pierwszym roku działalności muzeum

odwiedziło Opinogórę 31 turystów zagranicznych. W następnych latach ilość turystów zagranicznych wzrastała, kulminując liczbami po ok. 300 osób w latach 1976 i 1980. Najliczniej przybywali tu reprezentanci ZSRR, Francji, NRD, USA, Czechosłowacji, Jugosławii, Kanady, Danii i Węgier. Bardzo licznie w odwiedzinach Opinogóry reprezentowana była polonia rekrutująca się z wszystkich zakątków świata. Odwiedzili też muzeum ambasadorowie Holandii, NRD, Szwajcarii, Rumunii i Austrii.

W świetle wyników przeprowadzonych badań Muzeum Romantyzmu w Opinogórze można zaliczyć do obiektów turystycznych o znaczeniu ponadregionalnym, a nawet krajowym. Pełni ono ważną funkcję kulturotwórczą zwłaszcza dla młodego pokolenia Polaków. Zasięg tej funkcji obrazuje odległość miejsc zamieszkania odwiedzających osób. Jest to o tyle wiarygodne, iż muzeum położone z dala od ważnych dróg przelotowych oraz dużych ośrodków miejskich wymaga specjalnej, a co za tym idzie celowej wizyty.

Mgr Jerzy Wilga
Podyplomowe Studium Turystyki
przy Instytucie Geografii Ekonomicznej
i Organizacji Przestrzeni
Uniwersytetu Łódzkiego
al. Kościuszki 21
90-418 Łódź

Wpłynęło:
10 czerwca 1985 r.